

**Răspunsul Guvernului Republicii Moldova pe marginea raportului
Comitetului european pentru prevenirea torturii și pedepselor sau
tratamentelor inumane sau degradante (CPT) relativ vizitei din
21-27 iulie 2010.**

Guvernul Republicii Moldova a autorizat publicarea acestui răspuns

Contextul vizitei

Comentarii

- **orice demers al autorităților moldovenești vizând să faciliteze reluarea vizitei CPT –lui în regiunea transnistreană a Republicii Moldova va fi binevenită (paragraful 3).**

Guvernul Republicii Moldova este dispus de-a întreprinde pașii necesari pentru ca o viitoare vizită a delegației CPT în regiunea transnistreană, să decurgă fără careva impedimente de acest gen, asigurându-i delegației toatele prerogativele caracteristice mecanismului de prevenire exercitate de către CPT.

Consultările purtate de către delegație și cooperarea manifestată de către autoritățile moldovenești

Comentarii

- **se solicită urgent autorităților moldovenești de a lua măsurile care se impun pentru ca nici un act de intimidare, asemenea celor invocate în paragraful 7, nu se vor mai produce pe viitor (paragraful 7).**

În acest sens, trebuie de menționat că colaboratorii secției Securitate internă a DIP au reexaminat aceste intrigi și în rezultatul acestei anchete s-a stabilit că la întrevederile deținuților cu experții, au asistat doar persoanele care erau învoite de către experți de a participa. De asemenea, informația privind actele de intimidare din partea personalului împotriva deținuților din Penitenciarul nr. 12 din Bender, nu s-a confirmat.

Suplimentar, principiul potrivit căruia „Comitetul poate să aibă întrevederi cu persoane private de libertate”¹ este în mod regulat amintit personalului penitenciar, în cadrul formării inițiale și continuă.

¹ Art. 8 din Convenția europeană pentru prevenirea torturii, pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante.

Instituțiile penitenciare din Bender

Rele tratamente

Recomandări

- **să continue punerea în aplicare a strategiei împotriva violenței și intimidării în rândul deținuților. Acțiunile întreprinse de autoritățile moldovenești ar trebui să includă toți membrii personalului, inclusiv personalul de supraveghere, psihologii penitenciarului și personalul medical din penitenciare (paragraful 10);**

La acest capitol menționăm că în Penitenciare se implementează „Strategia privind combaterea violenței în penitenciare”, aprobată prin Ordinul DIP nr. 168 din 02 august 2005, de asemenea conform ordinului DIP nr.113 din 12.07.06, este implementat „Programul de reducere a violenței în mediul penitenciar”, adaptat atât pentru condamnații minori cât și pentru cei maturi. Programul are la bază teoria cognitivă ce oferă prin intermediul metodelor cognitiv-comportamentale, dezvoltarea unor modele comportamentale și de gândire alternativă, non-violentă. Acesta permite conștientizarea problemei și elaborarea pașilor de soluționare a acesteia, materialul teoretic cât și cel practic, fiind simplu și accesibil. Programul permite dezvoltarea unor abilități social-utile, fiind realizat în grup, dezvoltă abilitățile de comunicare interpersonală pro socială. Pe parcursul anului 2010, în cadrul Penitenciarului nr.12 din Bender la acest program au participat 6 condamnați. Aceste activități nu sunt posibile de a fi realizate în cadrul penitenciarul nr.8-Bender, deoarece în statele acestui penitenciar nu este inclusă funcția de psiholog și asistent social, funcții ce necesită a fi completate.

Potrivit indicației DIP nr. 7/2900 din 04.11.2005, trimestrial se elaborează planul de activități cu colaboratorii penitenciarelor, în care este reflectat și lucrul cu deținuții la compartimentul combaterea violenței. În conformitate cu planurile elaborate pentru anul 2010, efectivul penitenciarelor a beneficiat de instruire la teme: „Agresivitatea deținuților, posibilități de diagnosticare și corijare”, „Conflicte interpersonale. Căile de rezolvare”, „Recomandări metodice pentru rezolvarea conflictelor și profilaxia exceselor de grup”, „Comunicarea: mijloacele verbale și non-verbale în comunicare. Metode de stabilire a contactului psihologic. Limbajul corpului și semnificația lui”, „Stresul. Factorii ce determină, profilaxia stresului. Metode de autoreglare de stres”, „Violența-aspecte moral-psihologice. Dezvoltarea comunicării non-violente”.

În scopul depistării nivelului de agresivitate în mediul colaboratorilor penitenciarelor nr.8 și nr.12-Bender, personalul din aceste instituții a susținut testarea psiho-diagnostică. În urma examinării rezultatelor testelor, n-au fost depistați colaboratori cu nivel înalt de agresivitate și nici nu a fost fixat vreun caz de violență între colaboratori și deținuți. În privința deținuților, cercetările psiho-diagnostice relevă la aceștia caracteristici de impulsivitate, mânie și neîncredere.

- în ceea ce privește Penitenciarul nr. 12 în special:

- (i) să fie luate măsuri necesare, astfel încât personalul penitenciar să nu se mai bazeze pe ierarhia informală din rândul deținuților pentru a menține ordinea și,**
- (ii) de reamintit în mod regulat personalul instituției că orice funcționar al penitenciarului tolerând, încurajând sau participând la acte de violență sau intimidare din partea deținuților împotriva altor deținuți vor fi supuși unor sancțiuni disciplinare cele mai severe și vor face obiectul, după caz, a urmării penale (paragraful 10).**

În ceea ce privește faptul subliniat de către CPT, vizând ierarhia informală dintre deținuți, conducerea DIP s-a angajat să diminueze subcultura criminală bazată pe această ierarhie informală dintre deținuți, izolând „liderii” de alți deținuți, prin dislocarea grupurilor de deținuți cu orientare negativă etc.

De asemenea, deținuții care, în mod repetat, comit abateri disciplinare, sunt considerați că au încălcat regimul lor de detenție și sunt transferați la regimul inițial de detenție, în conformitate cu dispozițiile articolului 265 din Codul de executare a sentințelor. Astfel, reducând influență negativă asupra altor deținuți.

În egală măsură, colaboratorii Direcției securitate regim și supraveghere a DIP, au reexaminat situația existentă la acest capitol, constatând că ordinea de drept în penitenciar este asigurată de către administrația Penitenciarului nr.12-Bender, care desfășoară permanent acțiuni cu caracter educativ-profilactic, orientate spre profilaxia și contracararea tuturor formelor de intimidare și presiune a unor deținuți asupra altora și asigurarea egalității de drepturi în mediul acestora.

Totodată, trebuie de precizat că în aceste penitenciare, nr.8 și 12 din Bender, elementul subculturii criminale nu este pronunțat, fiind unul slab, localizat și sub controlul administrației, care nu poate genera careva acțiuni ilicite de destabilizare a activității penitenciarului, acțiuni de intimidare și presiune asupra deținuților, respectiv să pericliteze ordinea de drept.

În scopul reducerii ierarhiei informale în instituțiile vizate, Direcția Activitate Educativă, Psihologică și Asistență Socială propune următoarele măsuri:

- Studierea valorilor și normelor sociale ale condamnaților. Această necesitate rezidă din faptul că practica penitenciară și rezultatele anumitor cercetări indică asupra faptului, că în orice instituție penitenciară, paralel cu valorile morale, etice, juridice și normele de comportament, se dezvoltă activ orientări, relații și imagini invers proporționale cu cele acceptate de societate - simboluri ale comportamentelor pro sociale. De asemenea, este necesar de a studia relațiile în grupurile de condamnați, tehnicile de influență asupra acestora.
- Elaborarea și implementarea programelor de dezvoltare morală, care au drept scop înțelegerea și dezvoltarea empatiei față de alte persoane, deoarece un comportament bun este cel care protejează și menține o relație.

Suplimentar în conformitate cu prescripțiile Directorului General DIP au fost efectuate controale inopinate în penitenciarele nr.8 și 12-Bender asupra exercitării serviciului diurn și respectării legalității în vederea acordării întrevederilor deținuților, respectarea regimului de detenție, precum și a deplasărilor de scurtă durată. În rezultatul controalelor s-a constatat că serviciile în ambele penitenciare au fost organizate în corespundere cu ordinele respective, fără a fi efectuate careva modificări. La momentul controlului, întrevederi de lungă sau scurtă durată, deplasări de scurtă durată în afara penitenciarului nu au fost acordate. De asemenea, nu erau condamnați plasați în izolatorul disciplinar (încarcerați). În rezultatul efectuării rondurilor prin penitenciare, abateri esențiale de la programul zilei și regimul de detenție, nu au fost depistate.

- **de a adopta instrucțiuni specifice în privința procedurii de examinare a deținuților, către personalul medical, în caz că aceștia au fost supuși unui episod violent în mediul carceral. Este imperativ ca aceste instrucțiuni specifice să indice în mod clar că, rezultatele examenului medical (inclusiv orice declarație relevantă a deținutului și concluziile doctorului) trebuie să apară în registrele medicale și să fie puse la dispoziția deținuților, care, de asemenea trebuie să dispună de posibilitatea de a face obiectul unei examinări medico-legale. Mai mult decât atât, atunci când aceste rezultate sugerează că deținutul în cauză a fost abuzat (indiferent de autori), aceasta ar trebui să notifice organele de inspecție și urmărirea penală, care trebuie să examineze aceste cazuri cu o atenție specială și să asigure că ori de câte ori va fi necesar, vor fi luate măsuri eficiente de protecție (paragraful 11);**

În conformitate cu prevederile Codului de executare, examinarea medicală a deținuților se efectuează atât la primirea în penitenciar, cât și în timpul executării pedepsei. Medicul care efectuează examenul medical are obligația de a consemna în fișa medicală cele constatate și în cazul în care constată că persoana condamnată a fost supusă torturii, tratamentelor inumane sau degradante, sau prezintă leziuni apărute în rezultatul aplicării mijloacelor speciale, consemnează leziunile corporale, precum și declarațiile persoanei condamnate în legătură cu acestea. La

depistarea leziunilor corporale se întocmește un act medical în două exemplare, care se anexează la dosarul medical a deținutului și în registrul leziunilor corporale. Despre depistarea leziunilor se informează ofițerul de serviciu și administrația instituției, care este obligată să înștiințeze în scris în cel mai scurt termen Departamentul Instituțiilor Penitenciare, organul teritorial al Procuraturii, precum și Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova. Dacă deținutul necesită tratament urgent în condițiile de staționare, acestuia i se acordă ajutorul medical posibil și conform raportului medicului sunt luate măsuri pentru transportarea acestuia în staționar.

În asemenea cazuri, persoana condamnată are dreptul de a cere să fie examinată, din cont propriu, la locul de detenție, de un medic din afara sistemului penitenciar, indicat de acesta, sau de un medic legist. Constatările medicului din afara sistemului penitenciar se consemnează în fișa medicală a persoanei condamnate, iar certificatul medico-legal se anexează la fișa medicală, după ce persoana condamnată a luat cunoștință de conținutul său, contra semnătură.

În scopul sporirii competențelor, dezvoltării cunoștințelor și abilităților medicilor serviciilor medicale din instituțiile penitenciare, în ceea ce privește examinarea și documentarea adecvată a leziunilor cauzate de acțiuni de tortură, tratament inuman și/sau degradant, pe parcursul anilor 2011 - 2012 se va derula proiectul „Consolidarea examinării medico-legale a torturii și a altor forme de maltratări: element strategic în eforturile integrate și complexe de combatere a torturii și relexelor tratamente în Republica Moldova („Strengthening the forensic examination of torture and other forms of ill-treatment, as a key strategic element on comprehensive, integrated, holistic efforts to end torture and related forms of ill-treatment in Moldova”), cu suportul financiar al UNDP și CE. În cadrul acțiunilor acestui proiect este preconizată și revizuirea cadrului legal pentru implementarea observațiilor și recomandărilor instituțiilor europene și internaționale din domeniu combaterii torturii și relexelor tratamente.

- **de a remedia insuficiențele constatate în parte ce ține de consemnarea recurgerii la „mijloace speciale” (paragraful 12);**

Toate cazurile de aplicare a mijloacelor speciale inclusiv a cătușelor sunt consemnate într-un procesul verbal, respectiv în registru, în conformitate cu prevederile secțiunii a 21 a Statutului executării pedepselor de către condamnați și art.223 a Codului de Executare al RM, precum și alte acte normative subordonate acestora.

În privința duratei aplicării măsurii de încătușare menționăm faptul că aceasta este indicată în procesul verbal, întocmit în privința aplicării mijloacelor speciale (așa cum în Registrul de evidență al aplicării mijloacelor speciale nu este o rubrică separată pentru durata aplicării mijlocului special, ci doar se indică ora la care a fost aplicat), în privința acestei deficiențe s-a dispus ca la rubrica „Notă” a Registrului de evidență a aplicării mijloacelor speciale, să fie indicată durata aplicării cătușelor, în cazul aplicării acestora.

- **dacă se consideră fiind indispensabil ca supraveghetorii din zonele de detenție a penitenciarului nr. 12 să poarte bastoane, acestea ar trebuie să nu fie purtate la vedere(paragraful 13).**

Bastoanele de cauciuc sunt în dotarea colaboratorilor în conformitate cu Regulamentul Serviciului de Luptă al DIP. Pentru a exclude pe viitor purtarea bastoanelor de cauciuc, de către colaboratori, într-o manieră ostentativă și provocatoare, s-a decis de a completa Planului de supraveghere al deținuților, la capitolul „Dotarea și portul mijloacelor speciale”, în scopul alinierii la recomandare, obligându-i de a ține bastoanele de cauciuc de-o manieră ascunsă.

Condițiile de detenție

Recomandări

- **să dezvolte o strategie eficientă de negociere față de autoritățile de facto a regiunii transnistrene pentru a permite cât mai curând posibil o revenire la normal a instituțiilor penitenciare nr.8 și nr. 12 din Bender. În plus, ar trebui să ia în considerare diversificarea surselor de aprovizionare în ceea ce privește produsele alimentare și cărbune, cu scopul de a asigura stocuri adecvate de alimente, pentru a preveni eventualele probleme de încălzire pe timpul sezonului rece și de a crește frecvența de acces la facilități pentru scăldat și duș (paragraful 14);**

Biroul de reintegrare – autoritate națională responsabilă de acest segment de referință, printr-o scrisoare a sa, a comunicat că situația din instituțiile penitenciare nr.8 și nr. 12 din Bender, este monitorizată permanent de către autoritățile de resort a RM, problema privind accesul în teritoriu aflându-se permanent în atenția delegației RM în CUC, dispusă de a interveni în caz de careva blocaje la „frontieră”.

- **a lua măsurile convenite în blocul principal a penitenciarului nr. 12 din Bender pentru:**
 - **a reduce procentajul de ocupare în toate celulele, obiectivul fiind acela de a garanta că în celulele colective, deținuții să dispună de cel puțin 4 metri pătrați de spațiu de locuit per persoană;**
 - **a continua lucrările de renovare în celule, inclusiv la cele de la etajele inferioare;**
 - **a elimina gratiile metalice de la ferestrele celulelor situate la etajele superioare și să fie înlocuite, dacă este necesar, cu un dispozitiv de alternativă permițând de a vedea în afara celulelor, accesul adecvat la lumina naturală și o mai bună ventilație;**
 - **să separe pînă la pod veceurile instalate în interiorul celulelor (paragraful 16);**

În vederea creării condițiilor de detenție adecvate și anume în blocul locativ al Penitenciarului nr.12-Bender, DIP în colaborare cu administrația penitenciarului au întreprins măsuri pentru înlăturarea neajunsurilor depistate:

- a fost redus spațiul ocupat de paturi în celule, astfel încît în celulele colective deținuții dispun de spațiu locativ pentru o persoană nu mai mic de 4m²;

- au fost demontate o parte din jaluzele metalice ce anterior erau instalate la ferestrele celulelor etajelor superioare, fiind înlăturată problema accesului la lumină naturală, iar încăperile ce mai sunt dotate cu jaluzele sunt conservate (nu se dețin persoane);

- 4 toalete instalate în interiorul celulelor au fost separate pînă la nivelul podului.

- **a scoate din funcțiune micile spații care servesc pentru plasarea ocazională a deținuților din penitenciarul nr.12; trebuie să găsească soluții alternative pentru gestionarea deținuților agitați / violenți și reținerea acestora, în timpul perchezițiilor din celule (paragraful 17);**

Boxele ce serveau anterior pentru gestionarea deținuților agresivi/violenți și reținerea deținuților în timpul perchezițiilor din celule, au fost scoase din uz.

- **a întreprinde măsuri necesare în Penitenciarul nr. 12 pentru a asigura că toate locurile prevăzute pentru exerciții în aer liber să fie suficient de spațioase pentru a permite real deținuților să exerseze fizic. De preferință, aceste spații ar trebui să fie amplasate la nivelul solului (paragraful 18);**

Au fost luate măsurile necesare pentru a oferi deținuților un spațiu suficient pentru a le permite destinderea fizică și de a practica exerciții în aer liber, conform programului stabilit, fiind amenajat în acest sens un teren sportiv.

- **să investească mult mai mult în dezvoltarea unei game diversificate a activităților organizate pentru deținuții din penitenciarele nr.12 și 8 din Bender, în special în ceea ce privește încadrarea în câmpul muncii și programe de educație / formare profesională (paragraful 19);**

La moment, în cadrul penitenciarelor nr.8 și nr.12-Bender sînt propuse diverse activități organizate, prin intermediul programelor socio-educative, care urmăresc drept scop resocializarea reușită a unui număr cît mai mare de persoane care se află în detenție, care se desfășoară conform ordinelor și planurilor aprobate de către administrația penitenciarelor.

Mai mult ca atît, în toate penitenciarele republicii, inclusiv cele din Bender, a demarat implementarea proiectului-pilot „Program individualizat de resocializare pentru toate grupurile țintă, inclusiv pentru deținuții cu privare lungă de libertate și pe viață”, care are drept scop primordial diversificarea și ameliorarea calității acestor activități și implementarea lor.

Solicitări de informații

- **să confirme că noile spații sanitare, oferă condiții adecvate și sînt în continuare accesibile deținuților penitenciarului nr. 8 din Bender pe timp de noapte (paragraful 15).**

Accesul la noul veceu din Penitenciarul nr.8-Bender este neîngrădit, atît pe timp de zi, cît și pe timp de noapte.

Îngrijirile medicale ale deținuților

Recomandări

- **a elimina din penitenciarului nr. 12 din Bender, și din orice alt penitenciar din Republica Moldova, în care se mai utilizează, dispozitivul care separă personalul medical de pacient printr-o ușă de grilaj (paragraful 21);**

Printr-o scrisoare a sa, DIP comunică că toate procedurile serviciului medical al Penitenciarului nr. 12-Bender, cum ar fi examinările medicale, procedurile de diagnosticare, se derulează în conformitate cu recomandările expuse în cadrul vizitelor anterioare efectuate de către Comitet în RM, astfel încât pacienții sunt *tête-à-tête* cu personalul medical, în lipsa personalului care asigură securitatea.

Luând în considerație actele de agresiune fizică asupra personalului medical și nemedical din instituțiile penitenciare din ultimii ani, acest dispozitiv prezintă o măsură suplimentară de securitate pentru personalul medical (în majoritatea cazurilor fiind prezentă doar o singură persoană de gen feminin), care asigură efectuarea procedurilor pacienților.

- **de a verifica dacă măsurile de radioprotecție care se impun au fost asigurate în penitenciarul nr. 12 (paragraful 21);**

Referitor la sala de examinări radiologice - această sală a fost construită conform standardelor prevăzute de legislație, cu aplicarea stratului necesar de plumb, cu respectarea grosimii necesare a straturilor de tencuială.

În aprilie - mai 2010, Direcția medicală DIP, în conformitate cu prevederile contractului, încheiat cu Centrul Național de Securitate Radiologică al Ministerului Sănătății (achitat din sursele bugetare) a inițiat procesul de verificare a securității tehnice și de radioprotecție în sălile de radiodiagnostic al tuturor instituțiilor penitenciare care dispun de ele. Specialiștii Centrului Național de Securitate Radiologică au verificat toate sălile și aparatele radiodiagnostice, cu excepția acelor din Penitenciarului nr.12, în care nu a fost posibil examinarea lor, din motivul interzicerii trecerii frontierei a specialiștilor menționați, de către grănicerii transnistreni.

- **de a asigura o mai bună conservare a medicamentelor în farmacia penitenciarului nr.12, luând în considerație instrucțiunile producătorilor (paragraful 22).**

În prezent nu sunt alocate surse financiare pentru a procura climatizor, asigurând menținerea temperaturii în limitele 10-25° C, cerută pentru o mai bună păstrare a medicamentelor. Totodată, administrația analizează posibilitatea de reamplasare a farmaciei, ceea ce ar permite păstrarea medicamentelor, respectând instrucțiunile producătorilor.

Comentarii

- **autoritățile moldovenești sînt invitate să modernizeze serviciile medicale în instituțiile penitenciare nr.6 și nr. 12 din Bender, a reînnoi echipamentul acestora și a le dota cu instrumente de sterilizare adecvate (paragraful 21).**

Serviciul medical al Penitenciarului nr. 12-Bender dispune de toate instrumentele chirurgicale necesare acordării asistenței medicale specializate deținuților din instituție, inclusiv intervenții chirurgicale cavitare (pe parcursul anului 2010 în sala de operații au fost operați 23 deținuți). Serviciul medical dispune de 4 aparate de sterilizare, regimul de sterilizare fiind respectat totalmente, în conformitate cu prevederile actelor normative în vigoare.

Solicitări de informații

- **Remarcile autorităților moldovenești în partea ce ține de plîngerile de întârzieri considerabile în cazul transferurilor deținuților din penitenciarul nr.8 din Bender către Spitalul Penitenciar Pruncul (paragraful 23).**

Întârzierile cu spitalizarea deținuților din Penitenciarul nr.8-Bender au fost cauzate de blocajul căilor de acces la acest penitenciar de către forțele de poliție transnistrene, cu toate acestea, deținuții au beneficiat de asistența medicală necesară.

Alte aspecte relevante mandatului CPT

Recomandări

- **organele de inspecție și de anchetă trebuie să acorde o vigilență deosebită afirmațiilor potrivit cărora, era necesar de a retribui supraveghetorii penitenciarului nr. 12 pentru sarcinile care fac parte în mod normal din atribuțiile lor de serviciu (paragraful 26);**
- **a reaminti tuturor membrilor personalului din penitenciarul nr. 12 că dacă ei vor face abuz de poziția lor pentru a obține bani sau alte avantaje de la deținuți sau de la familiile lor, ei vor fi sancționați sever (paragraful 26);**

Colaboratorii Direcției Resurse Umane și ai Secției Securitate internă a DIP au atenționat administrația Penitenciarului nr.12-Bender, despre necesitatea informării permanente a personalului în privința consecințelor conduitei ilegale în scopul obținerii banilor sau avantajelor din partea deținuților ori familiilor lor.

În plus, conducerea DIP a făcut clar să se înțeleagă tuturor membrilor personalului din penitenciarul nr. 12 că astfel de comportamente nu pot fi tolerate și vor fi sancționați sever.

- **de a lua măsuri eficiente în penitenciarul nr. 8 pentru a împiedica orice abuz de autoritate din partea personalului în materie disciplinară (paragraful 27);**

În cadrul Penitenciarului nr.8-Bender, întrevederile deținuților cu rudele se organizează conform prevederilor art.232 Cod de Executare și Secțiunea 25 pct.278 - 312 Statutul executării pedepsei de către condamnați.

Potrivit graficului de lucru al complexului de întvedere, aprobat de către șeful penitenciarului, acesta activează de luni pînă duminică începînd cu orele 09:00 și pînă la orele 17:00.

Cazurile în care a avut loc reducerea duratei întrevederilor deținuților cu rudele, nu a fost aplicată ca metodă de sancționare, deoarece pe toate cererile deținuților este indicată durata întrevederii și motivul întreruperii întrevederii.

Astfel, s-a constatat că au existat situații cînd rudele se prezentau la întvedere la orele 15:00 sau 16:00 și administrația era nevoită să întrerupă întvederea deoarece la orele 17:00, potrivit graficului de lucru, complexul de întvedere se închide. De asemenea, au existat cazuri cînd rudele din motive personale au solicitat să fie întreruptă întvederea.

- **să consolideze garanțiile oferite deținuților care fac obiectul unei proceduri disciplinare, inclusiv asigurându-se ca deținuții vizați să aibă dreptul (i) de a fi informați în scris despre acuzațiile aduse împotriva lor și să li se acorde un termen rezonabil pentru a-și pregăti apărarea, (ii) de a fi interogați personal de către autoritatea responsabilă și (iii) de a chema martori pentru a se justifica și de a examina în contradictoriu mărturiile acuzării. În plus, deținuții ar trebuie să aibă posibilitatea de a beneficia de asistență juridică (paragraful 27);**

În privința garanțiilor legale actuale oferite deținuților, care sunt vizați de o procedură disciplinară, menționăm că acestea garantează în totalitate deținuților dreptul de a fi informați în scris cu privire la acuzațiile înaintate, de asemenea, li se solicită poziția acestora față de pretențiile înaintate. În cazul în care nu sunt de acord cu sancțiunea aplicată, deținuții sunt informați cu privire la dreptul contestării acesteia în instanța de judecată.

- **de a garanta persoanelor arestate preventiv dreptul de a primi vizite. Orice limitare trebuie să fie motivată în mod specific de interesul anchetei sau de motive de securitate, fiind necesară autorizația autorității judiciare și să fi aplicată pentru o perioadă limitată de timp și să fie cât mai puțin posibil de aspră (paragraful 29);**

Condamnaților Penitenciarelor nr.8 și nr.12-Bender li se acordă dreptul la întrevederi de lungă durată în limitele și în condițiile stabilite de art. 232 al Codului de executare și Secțiunea a 25-a a Statutului executării pedepselor de către condamnați. Întrevederile de lungă durată cu alte persoane se acordă doar în lipsa soțului și a altor rude.

- **de a acorda persoanelor arestate preventiv dreptul de a accede la un telefon; orice decizie de a interzice accesul personal a acestora la un telefon sau de a le impune restricții în acest sens trebuie, să se bazeze pe un risc motivat de complicitate, intimidare sau orice altă activitate ilegală, și să fie aplicată pentru o perioadă determinată (paragraful 29);**

Persoanelor arestate preventiv, în conformitate cu condițiile stabilite de art. 303-309 ale Codului de executare și Secțiunea a 18-a a Statutului executării pedepselor de către condamnați, la cerere, li se acordă dreptul la cel puțin o convorbire telefonică la două săptămâni, cu o durată de 10 minute, cu soțul/o rudă sau cu o altă persoană la alegerea acestora. De asemenea, în baza permisiunii organului de urmărire penală sau a instanței de judecată, se acordă dreptul la întrevederi de scurtă durată.

Totodată, notăm că aceste persoane sunt deținute în izolatoarele de urmărire penală în condițiile regimului inițial stabilit pentru penitenciarele de tip închis.

- **de a lua măsuri necesare pentru a garanta ca dreptul deținuților de a depune plângeri să fie efectiv, asigurând totodată ca aceste plângeri să nu provoace represalii sau presiuni din partea personalului (paragraful 30).**

Evidența petițiilor adresate administrației penitenciarului de către deținuți, se introduce în registre și se realizează în baza fișelor de evidență și control, iar corespondența destinată expedierii, deținuții o transmit administrației, în plicuri închise, după care aceasta este luată la evidență în registru (fără a fi aplicate careva mențiuni pe plic) și dusă personal de către colaboratorul secretariatului penitenciarului, la oficiul poștal teritorial, cu o frecvență de 3 ori pe săptămână. Cutii poștale pe teritoriul penitenciarului nu sunt.

Comentarii

- **diversele mecanisme independente de inspecție trebuie să fie încurajate astfel încât să acorde o atenție deosebită situației respective, prevalând în Penitenciarele nr. 8 și nr.12 (paragraful 31).**

În acest sens menționăm, despre decizia ministrului justiției de a desemna un consilier din rândul societății civile, pe probleme legate de respectarea drepturilor omului – decizie fără precedent în istoria justiției din Moldova.

Astfel, consilier al ministrului justiției, a fost numit domnului Vanu Jereghi, director al Institutului pentru Drepturile Omului din Moldova (IDOM) – organizație independentă, non-profit, avînd ca scop apărarea drepturilor omului.

Astfel, calitatea de consilier al ministrului justiției îi conferă acestuia dreptul de a avea acces nelimitat, la orice oră, în orice instituție penitenciară, de a obține operativ informații în instanțele de judecată și în toate instituțiile subordonate ministerului.

De asemenea, Guvernul vine să reitereze poziția sa vizavi de asigurarea accesului instituțiilor naționale și internaționale abilitate cu monitorizarea respectării drepturilor omului în locurile de detenție. Astfel, Guvernul menționează expres disponibilitatea asigurării accesului fără impedimente a tuturor autorităților naționale și internaționale care au competența de a monitoriza executarea prevederilor legislației execuțional-penale și nemijlocit respectarea drepturilor omului cum ar fi: SIS, Procuratura, comisiile parlamentare de specialitate, Instituția ombudsmanului și avocații parlamentari, Mecanismul Național de Prevenire a Torturii, Comitetul European pentru prevenirea torturii, Raportorii ONU privind problemele torturii, atât în instituțiile penitenciare nr.8 și nr.12 din Bender, precum și în alte instituții de detenție, inclusiv IDP-uri.

În acest context, merită atenție și faptul că presa locală și națională are acces cu regularitate în instituțiile de detenție, inclusiv și la solicitarea persoanelor din detenție. Doar în anul curent în mass-media locală au fost peste 170 de apariții TV, radio, presă scrisă și electronică, care vizează situația din sistemul penitenciar și respectarea drepturilor deținuților.

Astfel, această poziție deschisă și transparentă, vine să sublinieze eforturile Guvernului de consolidarea parteneriatului cu societatea civilă și totodată să sporească eficacitatea măsurilor de prevenire a torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante, precum și să diversifice mecanismele independente de inspecție.

Prin urmare, putem afirma cu certitudine, că această activitate complexă și poziția deschisă a Guvernului oferă mecanisme suficiente de redresare a situației, prin atragerea surselor donatorilor străini și organizațiilor internaționale pentru îmbunătățirea condițiilor de detenție, precum și pentru neadmiterea unor situații de încălcări grave ale drepturilor omului.

Solicitări de informații

- **observațiile autorităților moldovenești vizavi de plângerile deținuților, potrivit cărora vizitele de lungă durată nu pot fi organizate doar decît cu membrii familiei (soție etc.), nu și cu concubina, spre exemplu (paragraful 29).**

Legislația națională reglementează dreptul condamnatului de a avea întrevederi de lungă și scurtă durată cu șotul/ soția (conform dispozițiilor art. 213 Cod de executare și Secțiunii a 25-a din Statutul executării pedepselor de către condamnați). Potrivit acestuia, întrevederile de lungă și scurtă durată cu o altă persoană indicată de condamnat, se acordă în cazuri excepționale, cu autorizația administrației penitenciarului (cazurile excepționale sunt prevăzute la pct.284 secțiunea 25).

Unitățile de Poliție

Observații preliminare

Recomandări

- **să se asigure că orice proces verbal de custodie să fie redactat, fără întârziere, drept urmare a arestării (paragraful 32);**

Printr-o notă explicativă referitoare la implementarea recomandărilor CPT, conducerea Ministerului Afacerilor Interne, se declară conștientă de unele întârzieri menționate în acest sens de către Comitet și că sunt necesare eforturi suplimentare pentru a elimina orice deficiențe în acest sens. În această ordine de idei, merită de menționat faptul că un mesaj puternic a fost difuzat personalului poliției că orice tergiversare de acest gen nu poate fi tolerată și va fi aspru pedepsită.

- **toate persoanele reținute de poliție ar trebui să fie pe deplin informate cu privire la toate drepturile lor, din momentul de privării acestora de libertate (și nu doar la momentul întocmirii procesului-verbal de custodie). Acest fapt ar trebui să fie asigurat în primul rând, prin furnizarea verbală a informației complete și cât se poate de clar (adică, chiar în momentul sosirii în unitățile de poliției) prin livrarea unui prospect care să explice drepturile persoanelor în cauză (paragraful 32);**

Pentru ajustarea documentației de serviciu din Izolatoarele de Detenție Provizorie în conformitate cu drepturile internaționale, în dosarele personale ale deținuților sunt anexate drepturile și obligațiile persoanelor arestate penal și contravențional, care sînt aduse la cunoștință acestora contra semnătură.

În ceea ce privește informarea verbală a persoanelor despre drepturile sale la începutul privării de libertate legislația națională nu este perfectă, dar răspunde parțial cerințelor și recomandărilor CPT referitor la înmânarea actului de comunicare integrală a drepturilor persoanelor vizate. În scopul executării sarcinilor trasate, în sediile comisariatelor de poliție, prioritar în locurile de acces liber al cetățenilor, au fost plasate panouri informative pe care sînt afișate extrase din legi și acte normative cu privire la drepturile și obligațiile contravenienților, bănuiților, învinuiților și persoanelor reținute sau arestate.

- **să asigure ca persoanele plasate în arest preventiv să fie transferate în cel mai scurt timp în Penitenciare (paragraful 33);**

Referitor la transferarea cât de repede posibil a persoanelor plasate în detenție provizorie în instituțiile penitenciare, menționăm că au fost aprobate reglementări suplimentare prin care persoanele cărora s-a aplicat sancțiunea arest contravențional, imediat din instanța de judecată sunt escortate în instituțiile penitenciare (ordinul MAI nr. 25 din 24 ianuarie 2008 „Cu privire la perfecționarea activității izolatoarelor de detenție provizorie ale Ministerului Afacerilor Interne”).

Conform prevederilor Codului de procedură penală, termenul reținerii persoanelor nu poate depăși 72 ore, fiind întreprinse măsuri pentru aducerea lor cât mai curând posibil în fața judecătorului. Ulterior, persoanele în privința cărora este aplicat arestul preventiv sunt deținute în penitenciare.

- **reîntoarcerea persoanelor arestate preventiv în unitățile de poliție, pentru orice motiv care ar fi, acesta ar trebui să fie solicitat și autorizat de către un procuror sau un judecător și numai atunci când nu există absolut nici o altă alternativă, și pentru cea mai scurtă perioadă posibilă (paragraful 33).**

La acest capitol menționăm că actualmente, IDP sînt utilizate doar pentru plasarea și deținerea persoanelor reținute conform prevederilor art. 166 al Codului de Procedură Penală (pînă la 72 de ore). Astfel, reîntoarcerea persoanelor arestate în unitățile de poliție, se face întotdeauna în baza unei solicitări a procurorului și doar pentru efectuarea acțiunilor de urmărire penală, prevăzute la art. 122 CPP, „Reconstituirea faptei”, la art. 116 CPP „Prezentarea persoanei spre recunoaștere”; pentru efectuarea expertizelor în afara condițiilor IDP; prezentarea persoanei arestate penal în instanța de judecată pentru prelungirea termenului de arest preventiv.

Tortura și alte forme de rele tratamente

Recomandări

- **să continue neconținut eforturile în lupta împotriva fenomenului de rele tratamente din partea poliției, și aceasta în lumina recomandările făcute în rapoartele sale anterioare, mai ales continuând:**
 - **să disemineze, cu cea mai mare fermitate și la intervale regulate, un mesaj de « toleranță zero » a relelor tratamente de către funcționarii de poliție. Acest mesaj trebuie să fie clar înțeles că se va recurge la toate metodele pentru a asigura ca autorii relelor tratamente și toți cei care se fac complici, inclusiv prin tănuirea și încurajarea acestora, vor răspunde pentru actele lor în fața justiției;**
 - **să dezvolte formarea profesională a membrilor organelor de forță a poliției, punând accent, pe de o parte pe utilizarea metodelor științifice de investigații, și pe de altă parte, pe recursul exclusiv la tehnicile avansate de interogare, recunoscute și acceptate (mai ales în timpul primul interogatoriu) (paragraful 35).**

Pentru a lupta împotriva fenomenului de rele tratamente, acesta implică o formare continuă a personalului instituțiilor unde persoanele sînt private de libertate și operarea modificărilor necesare în legislație. Astfel, un plan de acțiuni a fost elaborat de către Ministerul Afacerilor Interne privind lupta împotriva torturii, pentru anul 2011, care prevede totalitatea măsurilor legate de adaptarea cadrului legislativ și a regulamentelor interne, conform recomandărilor CPT, inclusiv majorarea numărului de ore destinate instruirii în domeniu respectiv.

De astfel, în cadrul acestui plan de acțiuni, sunt preconizate măsuri de ameliorare a accesului rapid și eficient la un medic și la avocat; asigurarea redactării proceselor verbale de custodie fără întârzieri; de a consolida exercițiul persoanelor arestate referitor la dreptul de-a informa rudele sau un terț despre situația lor; precum și alte aspecte ce vizează persoanele infectate cu tuberculoză.

Totodată, mesaje de „toleranță zero” sunt adresate, la intervale regulate, personalului de poliție, în cadrul formării inițiale și continue. După cum menționează în răspuns, conducerea MAI a făcut clar să se înțeleagă personalului său, că un astfel de comportament nu poate fi tolerat și că vor fi transmise imediat procuraturii toate alegațiile de rele tratamente aduse la cunoștința sa.

După cum a fost indicat mai sus, dezvoltarea formării profesionale a membrilor organelor de poliție, constituie un obiectiv major, în vederea preluării bunelor proceduri și tactici de cercetare a infracțiunilor și tacticilor de interogare avansate.

În acest sens, a fost elaborat un plan de acțiuni separat. În conformitate cu planul menționat s-au întreprins măsuri pentru perfecționarea proceselor de pregătire teoretică a colaboratorilor (procedura și tactica de cercetare a infracțiunilor), inclusiv prin includerea în cursul de studiu a prevederilor Protocolului de la Istanbul “Manual de investigare și documentare efectivă a cazurilor de tortură și alte tratamente crude, inumane și degradante”, din iunie 2001 de la Geneva.

Prin urmare, s-a modificat programul de studii prin majorarea numărului de ore destinate instruirii în domeniu respectiv, fiind incluse și alte subiecte similare.

Solicitări de informații

- **informațiile actualizate vizavi de demersurile care fuseseră începute în vederea înființării unei agenții independente specializate în anchetarea eventualelor rele tratamente care fuseseră aplicate de către reprezentanții forțelor de ordine, separată atât de organele poliției cât și de cele ale procuraturii (paragraful 36).**

Stringența creării unui mecanism independent specializat în anchetarea cauzelor de tortură sau altor tratamente inumane, din partea colaboratorilor forțelor de ordine, apăruse urmare a evenimentelor din aprilie 2009 – situația fără precedent în RM. În perioada respectivă s-a decis, ad-hoc, de a fi creată o comisie parlamentară de anchetă pentru elucidarea cauzelor și consecințelor evenimentelor de după 5 aprilie 2009. Comisia fiind una reprezentativă, astfel la lucrările acesteia au participat reprezentanți ai societății civile, experți și reprezentanți ai organizațiilor internaționale. Lucrările comisiei au finalizat cu elaborarea unui raport, care cuprindea o serie de recomandări menite să înlăture neajunsurile, care au generat aceste dezordini în masă și să asigure funcționarea democratică a instituțiilor de drept.

Astfel, în cadrul Procuraturii Generale a fost creată în premieră secția combatere tortură, (în baza Hotărîrii Parlamentului nr.77 din 04.05.2010, privind aprobarea structurii Procuraturii Generale și ulterior prin Ordinul Procurorului General nr. 365-p din 24.05.2010), care coordonează activitatea în domeniu la nivel Republican. Formarea respectivei subdiviziuni se încadrează în activitatea de protecție a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și răspunde necesității timpului.

Pentru eficientizarea activității procurorilor în această direcție de activitate, au fost modificate un șir de acte departamentale, astfel, prin ordinul Procurorului General nr. 90/8 din 02.11.10, s-a desemnat în teritorii a câte un procuror, responsabili de verificarea respectării legislației în izolatoare și penitenciare. O caracteristică esențială a procurorilor desemnați, este independența acestora față de colaboratorii de poliție.

Mai mul ca atît, Guvernul RM a demarat un proces amplu și ambițios de reformare a justiției, în vederea asigurării unei justiții independente, imparțiale, funcționale și transparente. În acest sens, prioritate stringentă constituie asigurarea unei bune funcționalități a instituțiilor statului - fiecare îndeplinindu-și atribuțiile în limitele competențelor și în strictă conformitate cu norma legală.

Garanțiile procedurale contra relelor tratamente

Recomandări

- **să elaboreze și să implementeze cît mai curînd posibil un plan de acțiuni, precizînd ansamblul măsurilor legislative, normative și de ordin practic pentru ca recomandările și comentariile formulate la paragrafele 26 – 31 din raportul privind vizita din 2007 să fie pe deplin luate în considerație.**

În prezent, Ministerul Afacerilor Interne dezvoltă o politică ambițioasă, care se focusează pe implementarea tuturor recomandărilor formulate de către organizațiile internaționale și regionale, competente în prevenirea torturii și a tratamentelor inumane sau degradante, incluzînd toate măsurile de ordin legislativ, normativ și practic, care se impun.

Astfel, Ministerul Afacerilor Interne a elaborat un plan de acțiune anual pentru 2011, care vizează punerea în aplicare a recomandărilor CPT.
A se vedea, de asemenea, ca răspuns la punctul 35.

În plus, la nivel național, în contextul protecției drepturilor omului a fost elaborat Planul Național de Acțiune în domeniul Drepturilor Omului (PNADO) pentru perioada 2011-2014, care include un capitol suplimentar – „Prevenirea și lupta împotriva torturii”. La data de 2 septembrie 2010, proiectul citat a fost aprobat de către Guvern, fiind prezentat Parlamentului pentru adoptare.

Suplimentar, notăm că Departamentul Instituțiilor Penitenciare, urmare a vizitei delegației CPT a elaborat un plan de măsuri în vederea lichidării neajunsurilor constatate de către reprezentanții CPT, în cadrul vizitei din perioada 21-22 iulie 2010.

- **de a garanta ca orice examen medical sau medico-legal să se deruleze fără cererea verbală și – cu excepția cazurilor particulare, cerute expres de personalul medical – fără prezența funcționarilor poliției (paragraful 40).**

Au fost întreprinse măsuri pentru îmbunătățirea asistenței medicale acordate deținuților în IDP, fiind incluse funcții de felceri. Astfel, persoanele reținute sau arestate sunt supuse examinării medicale în timpul plasării și ieșirii în/din instituțiile de detenție.

În caz de refuz a persoanelor de a fi examinate medical de către personalul medical al instituției, la solicitarea acestora, examinarea este efectuată de către un medic independent, iar în caz de agravare a stării de sănătate sau necesității unei intervenții chirurgicale, deținutul este escortat sub pază la spitalul din teritoriul dislocării IDP ori în spitalul din cadrul Departamentului Instituțiilor Penitenciare al Ministerului Justiției.

Concomitent, se întreprind măsuri pentru completarea regulamentelor interne cu norme exprese, privind desfășurarea examenelor medicale în lipsa altor persoane, inclusiv a funcționarilor de poliție, cu excepția cazurilor când există cereri contrare ale lucrătorilor medicali.

Întru îmbunătățirea activității instituțiilor speciale ale MAI, au fost desfășurate seminare de instruire a felcerilor din Izolatoare de detenție provizorie cu participarea formatorilor din cadrul Procuraturii Generale, Ministerului Justiției, Centrului pentru Drepturile Omului.

Solicitări de informații

- **Comentariile autorităților moldovenești referitoare la plângerile persoanelor reținute vizând avocații din oficiu (paragraful 38).**

La acest capitol menționăm că Guvernul intenționează să consolideze sistemul de acordare a asistenței juridice garantate de stat și să instituie un sistem viabil de acordare a asistenței juridice garantate de stat pentru categoriilor de persoane defavorizate, pe toate categoriile de cauze (penale, contravenționale și civile). Totodată, urmînd a fi revizuite și regulile cu privire la răspunderea avocatului pentru prejudiciul cauzat clientului.

Condițiile de detenție în Izolatoarele de detenție provizorie (IDP)

Recomandări

- **să-și dubleze eforturile în vederea remedierii insuficiențelor constatate în IDP -le a Direcției Generale Poliție din Chișinău și a Direcției de Poliție din Anenii Noi, luând în considerație expertiza CoE referitoare la primul (paragraful 41);**

Precum Comitetul însăși a constatat, în timpul vizitei sale, majoritatea celulelor din IDP din Anii Noi, erau în curs de renovare, astfel, ținînd cont de insuficiențele constatate de către Comitet, o atenție particulară a fost acordată măsurilor de natură de a remedia situația, în partea ce ține de condițiile de detenție.

În paralel, avîndu-se în vedere expertiza CoE referitoare la IDP al DGP din Chișinău, au fost desfășurate acțiuni pentru îmbunătățirea condițiilor de detenție în alte IDP din țară. În acest scop, prin Hotărîrea Guvernului nr. 511 din 22.06.2010, pentru reparația capitală a celulelor din IDP au fost alocate 2,2 mln lei. Ca rezultat, în 13 IDP-uri lucrările de reparație au fost finisate. În comisariatele de poliție Ungheni și Florești conform standardelor de detenție au fost reparate cîte 5 celule, Cimișlia, Șoldănești, Taraclia și Cantemir - cîte 4, Drochia - 3, Comrat și Orhei cîte 3 și sala de baie, Bender, Basarabeasca, Nisporeni și Anenii-Noi cîte 2, Rezina – 2 și sala de baie, Hîncești – 1, Ciadîr-Lunga – 1 și sala de baie. În CPR Soroca au fost efectuate lucrări de reparație în 12 celule, însă nu pot fi instalate geamuri din cauza aflării IDP-lui în subsol. Actualmente, în proces de reparație se află 12 IDP.

- **de a sigura ca toate persoanele reținute în IDP a DGP din Chișinău, pentru o perioadă mai mare de 24 de ore, să aibă acces la cel puțin o oră pe zi la exerciții în aer liber (paragraful 42);**

Vis-a-vis de durata plimbărilor menționăm că persoanele reținute și arestate beneficiază de plimbări zilnice, cu o durată de cel puțin 1 oră, iar minorilor se oferă nu mai puțin de 2 ore.

- **să asigure ca orice persoană reținută de poliție care suferă de tuberculoză sau suspectată de a fi contractat boala să fie transferată cât mai curând posibil într-o structură adecvată, și în nici un caz aceasta nu trebuie să depășească perioada de custodie (paragraful 43);**
- **să asigure ca persoanele care suferă de tuberculoză și cei suspectați de a fi contractat boala să nu fie plasați în același celulă (paragraful 43);**

În conformitate cu recomandările CPT, persoanele bolnave de tuberculoză în IDP sunt deținute separat, iar în caz de depistare a persoanelor infectate de tuberculoză, ele sunt transferate în instituțiile penitenciare sau spitale de ftiziopulmonologie.

Trebuie de menționat că reglementările naționale dispun deținerea separată a persoanelor infectate de tuberculoză sau suspecte de celelalte. (Ordinul MAI nr. 5 din 05.01.2004).

- **să ia măsuri pentru a se asigura că persoanele reținute care suferă de tuberculoză sau suspectate de a fi contractat boala să fie intervievate la locul lor de detenție, în condiții adecvate (paragraful 43);**

Subliniem faptul că persoanele deținute în IDP a Unităților de poliție, care prezintă simptome de tuberculoză sau fiind suspecte de a fi contractat boala, sînt intervievate în condiții adecvate situației care se impune.

- **să reamintească în mod clar personalului poliției care lucrează în IDP că orice formă de amenințare sau intimidare pentru a împiedica persoanele reținute să se plîngă organismelor exterioare care le vizitează va duce la sancțiuni severe (paragraful 45);**

În toate comisariatele de poliție, în baza acordului de colaborare între Instituția Națională a Ombudsmanului și Ministerului Afacerilor Interne, încheiat la 25.05.2010, sunt amplasate panouri informative cu informații despre structura, sarcinile și statutul MNPT, drepturile și obligațiile persoanelor reținute/arestate, inclusiv a persoanelor care au fost supuse relelor tratamente sau a altor abuzuri din partea colaboratorilor de poliție.

Totodată, corpul de ofițeri a fost atenționat ca vor face obiectul unor sancțiuni severe în caz în care aceștia vor împiedica exercitarea sarcinilor trasate față de MNPT.

Comentarii

- **CPT –ul speră că expertiza CoE vizând IDP a Direcției Generale de Poliție din Chișinău va fi utilizată, în măsura posibilităților, în contextul renovărilor din alte IDP care sînt în curs de desfășurare sau se preconizează (paragraful 41);**

A se vedea răspunsul la recomandarea anterioara de la paragraful 41.

- **Autoritățile moldovenești sînt invitate să facă demersuri vizând angajarea personalului feminin în permanentă în IDP, precum a fost făcut în IDP a DGP din Chișinău (paragraful 44).**

Conducerea MAI a lăsat clar să se înțeleagă, ca demersuri similare privind angajarea personalului feminin în IDP, vor avea continuitate, odată cu finisarea lucrărilor de reparație din izolatoare, astfel asigurându-le condiții adecvate de muncă.